

Tekst: Jos Moerkamp | Beeld: Jan Vonk

Een groene zoom voor de hoogstedelijke Zuidas in Amsterdam

Een stadswijk ontwikkelen betekent onvermijdelijk dat groen moet wijken. Zeker wanneer in een dichtheid wordt gebouwd als in de Amsterdamse Zuidas. Toch investeert de gemeente ook hier fors in vergroening, waarbij de combinatie met het vasthouden van water essentieel is. De groene zoom in de Prinses Irenestraat is een fraai voorbeeld.

De Prinses Irenestraat in Amsterdam markeert de grens tussen de Prinses Irenebuurt, die in de jaren vijftig van de vorige eeuw verrees, en de Zuidas waaraan op dit moment nog volop wordt gebouwd. In juni 2019 is hier het eerste deel opgeleverd van een zeven meter brede, verdiept liggende groenstrook. Uiteindelijk, in 2022, moet deze groene zoom zo'n 500 meter lang worden: van de Parnassusweg tot de Beethovenstraat. 'De Prinses Irenestraat vormt een belangrijke groene schakel tussen het Schinkelgebied in het westen en het Amstelgebied in het oosten', verklaart landschapsarchitect Ton Muller, werkzaam voor de gemeentelijke afdeling Zuidas. 'Tegelijkertijd vormt de straat aan de zuidkant de entree van Zuidas en aan de oostkant de entree van het Beatrixpark. Die verbindingen willen we accentueren door vergroening. Maar er is nog een reden: we creëren een zone die bijdraagt aan het "rainproof" maken van Zuidas, een belangrijke gemeentelijke ambitie. Met de groene zoom slaan we meerdere vliegen in een klap: we creëren hoogwaardig groen in een zeer hoogstedelijk gebied, we vergroten de belevingswaarde, we bieden een habitat aan planten en dieren én we dragen bij aan de waterbestendigheid van Zuidas.'

Wakker geworden

In de eerste plannen, eind jaren negentig, was het creëren van een robuuste waterstructuur het voornaamste doel. Maar het plan om er een gracht te graven strandde, deels om financiële redenen, deels omdat het bij gebrek aan verbindingen dood water zou worden. Maar het besef groeide dat het nodig werd om hemelwater langer vast te houden in het stedelijk gebied, in plaats van het zo snel mogelijk af te voeren naar het riool. 'Volgens mij is iedereen in de stedenbouw wakker geworden toen in Kopenhagen in 2003 maar liefst 150 millimeter regenwater viel in twee uur tijd', zegt ontwerper Openbare Ruimte Eisso Beukema van de gemeente. 'Rioolbuizen zijn daar gewoon niet op gedimensioneerd.' In Amsterdam ontstond in 2014 het stadsbrede initiatief Amsterdam Rainproof. 'Ook in Zuidas gingen we bedenken hoe we kunnen zorgen dat huizen droog blijven. Een oplossing is het afkoppelen van hemelwater van het rioolstelsel, zodat dit niet overbelast raakt. Door het water op een andere plek tijdelijk vast te houden kun je het vertraagd naar het oppervlaktewater voeren. Daarbij moeten we natuurlijk zorgvuldig rekening houden met

de situatie ter plekke, met grondwaterstanden en maaiveldhoogten.'

Hoogstedelijke variant

In de Prinses Irenestraat bleek dit na grondig onderzoek haalbaar in de vorm van een waternetvertragende groenstrook. 'Op

Over een aangenaam verblijfsgebied

De plannen voor de groene zoom in de Prinses Irenestraat in Amsterdam komen niet uit de lucht vallen. Daar ligt een gemeentelijke visie aan ten grondslag die (met de nodige bijstellingen) eind vorige eeuw het licht zag en die ook de komende tien jaar nog de leidraad is voor de planologen, ontwerpers en stedenbouwkundigen die aan Zuidas werken. Waar de wijk nu nog voornamelijk het domein is van het internationale bedrijfsleven, is nu al zichtbaar dat het karakter zal veranderen. De grootste bouwopgave tot 2030 is het realiseren van duizenden woningen. Nu al wonen er zo'n vierduizend mensen in de wijk. Geleidelijk verdwijnt de kantorenmonocultuur en ontstaat een levendige stadswijk, waar het voor iedereen aangenaam wonen, werken en verblijven is. Dat lukt alleen als de wijk ook een aangenaam verblijfsgebied is. Groen levert daar een zeer belangrijke bijdrage aan, zo stelt de Visie Zuidas 2030.

Over soorten in de groene zoom

Bij de boomkeuze is niet alleen gekeken naar de weerbaarheid tegen water, maar ook naar de bestaande boomsoorten vlakbij. In het talud van de nabijgelegen Strawinskylaan staan bomen (vooral eik en berk) in een bosachtige sfeer. Dit bestaande assortiment is uitgebreid met variëteiten met bijzondere eigenschappen als een fraaie bast (zoals *Betula nigra* 'Heritage') of een bijzondere herfstkleur (*Quercus coccinea* en *Nyssa sylvatica*). Andere soorten zijn *Quercus phellos* en *Alnus glutinosa* 'Laciniata'. Daarnaast is gekozen voor heesters als *Hydrangea quercifolia* 'Sikes dwarf' en *Nothofagus antarctica*; en voor een grote variëteit aan vaste planten en bloembollen die zorgen voor bloei van mei tot en met oktober.

zichzelf geen nieuw idee', zegt Beukema, 'maar vooral toegepast in suburbane zones. Voor ons was de uitdaging om een hoogstedelijke variant te maken. Dat is in Nederland tamelijk uniek. We hebben onze inspiratie daarom vooral uit het buitenland gehaald, uit Parijs bijvoorbeeld. Maar de Amsterdamse bodem ziet er heel anders uit. We moesten andere technieken vinden, want de bodem hier zorgt er al snel voor dat je gewoon een sloot realiseert.' Die oplossing werd een verdiept liggende groene strook van zeven meter breed, waaronder zich een drain, een

geperforeerde rioolbuis, bevindt. De groene strook is omzoomd met fraaie natuurstenen randen, die iets hoger liggen dan straatniveau. De bruggen zorgen ervoor dat het beeld ontstaat van een groene gracht. Regenwater stroomt via het trottoir de groene zoom in en verdwijnt in de bodem. Bij een hevige bui komt er meer druk te staan op de drain, die onder het grondwaterpeil ligt, en daardoor automatisch gaat stromen richting het boezemwater. Op de naastgelegen straat zal het water aan het begin van de bui via het reguliere hemelwaterriool worden afgevoerd. Dat is goed voor het groen in de zoom, want deze "first flush" kan bijvoorbeeld vervuild zijn door strooizout en daar zijn de planten niet tegen bestand. Houdt de hoosbui aan (vanaf zo'n 20 millimeter neerslag), dan zal het riool het water niet kunnen verwerken en stroomt het alsnog via een ondergrondse overloop de groene zoom in. Om inzicht te krijgen in de capaciteit en werking van de zoom is gerekend met hoosbuien die 20 millimeter (eens in de 5 jaar), 30 millimeter (eens in de 30 jaar) en 60 millimeter (eens in de 100 jaar) hemelwater laten vallen. Dergelijke scenario's worden door de klimaatverandering overigens wel steeds minder zeker.

Op dit moment is een deel van de groene zoom gerealiseerd, goed voor het opvangen van 95 kubieke meter water (zo'n 475 badkuipen vol). In de definitieve situatie van 2022, wanneer de groene zoom 500 meter lang is, kan deze 575 kubieke meter water bergen (2875 badkuipen). Bij een neerslaghoeveelheid van 60 millimeter in één bui is het water dan na 8 uur weer uit de groene zoom verdwenen.

Begroeiing

De keuze van de begroeiing in de groene zoom is volgens Muller van veel factoren afhankelijk. 'Ze moet er in ieder geval tegen kunnen om enkele uren onder water te staan. Maar verder behoeft elke locatie een eigen benadering. De grondwaterstand, de grondsoort, de verhouding tussen licht en schaduw, de hoeveelheid water die je wilt bergen – het zijn allemaal variabelen die bepalen welke beplanting voor welke locatie de beste oplossing is. We hebben eerder een groene zoom gemaakt aan de Zuidelijke Wandelweg, helemaal aan de oostkant van Zuidas. De condities daar zijn totaal anders dan in de Prinses Irenestraat. Zo staat het grondwater er veel lager.' Om uitdroging van de planten te voorkomen, zijn daar kratten in de grond geplaatst die het water langer vasthouden. Inmiddels is ook een groene zoom ontworpen nabij het nieuwe kantoor van het Europees Geneesmiddelen Agentschap EMA. 'Daar zal het groen veel meer zon krijgen, waardoor we voor een andere vegetatie kunnen kiezen', zegt Muller. 'Maar de essentie is telkens dat we water langer vasthouden in ons hoogstedelijk gebied en

dat combineren met diversiteit. Zodat je ook in Zuidas kunt zien welk seizoen het is. En tegelijkertijd creëren we zo plekken waar op kleine schaal insecten, vogels en andere kleine dieren kunnen leven. Ondanks dat we woekeren met de ruimte voegen we zo betekenisvol groen toe.'

Over een groene Zuidas

Begin 2018 besloot de Amsterdamse gemeenteraad tien miljoen euro beschikbaar te stellen voor het Plan voor een Groene Zuidas. De investering geldt voor een periode van vijf jaar en is bedoeld om (waar mogelijk grote) bomen en ander groen te planten. Ook worden er maatregelen mee gefinancierd die zorgen voor een betere groei van groen. Het plan zoekt de vergroening niet zozeer in de hoeveelheid (door de stedelijke en infrastructurele ontwikkeling neemt die af), maar in de kwaliteit. Zuidas investeert in bomen en in ander waardevol groen. Het gaat daarbij om duurzaam groen (met een lange levensduur) en een hoge diversiteit in typen en verschijningsvormen. Dus niet alleen bomen, maar ook heesters, klimplanten, oeverbeplanting, water, ruige, kruidachtige en bloemrijke beplanting, grassen, vaste planten en bollen.

En ander kenmerk is ruimten dubbel gebruiken. Op de daken van de snelweg (die in de toekomst onder de grond verdwijnt in het Zuidas-centrumgebied) en op de daken van de perrons van station Amsterdam Zuid komt een rijk groen landschap. Dat moet waardevol zijn voor mensen, planten en dieren. Verder is er geld beschikbaar gesteld voor het DokDakpark. Dit is een park op de daken van de voorzieningen aan de noordzijde van station Amsterdam Zuid (tussen de Beethovenstraat en de Parnassusweg). Het park wordt verbonden met voetgangersbruggen richting het Beatrixpark en het plein bij de nieuwe rechtbank aan de Parnassusweg. Hierdoor ontstaat een groen hart in Zuidas.